

אלא, דאיעבר לאחר ההקדש ולפני פדיונו, ואיתיליד לאחר פדיונו. (17)

אפילו כשהם תמימין, או אין נפדין כשהם תמימין? (1)

ודייקנין: הא ולדות שנולדו — לקדשים שקדם מומן להקדישן, שלא קדשו אלא לדמים — לפני פדיונו, אסורי בהנאה בלי פדיון. (18) ויש להסתפק:

תא שמע מהא דתניא בהדיא: המתפס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח, וילדו, ימכרו ואין צריכים מום, שאין קדושה חלה עליהן, שלא יהא טפל [הולדות], שאינם קדושים אלא מכח אמם], חמור מן העיקר [האם, שהיא מקור הקדושה]. (2)

ב-ד נפדין הולדות — שנולדו קודם פדיונה של בעלת המום שהוממה קודם הקדשה —

בזה בהערה בהמשך הסוגיא.

1. לפי פשוטו, ספק הגמרא הוא: אם חל על הולד קדושת הגוף או קדושת דמים. ומסיקה הגמרא, דמשום שלא יהא טפל חמור מן העיקר, חלה על הולד קדושת דמים בלבד. [ומדלא נסתפקה הגמרא לענין הקרבה על גבי המזבח, משמע שלענין זה אין נפקא מינה בספק הגמרא, וכן נראה מרש"י הנזכר בהערה לעיל, שכתב בפשיטות שמיקרב לא קרבי על גבי המזבח. והנראה מדבריו, שאם כי לענין קדושת הגוף לא פשיטא לגמרא לומר שלא יהא טפל חמור מן העיקר, ושפיר יתכן שיהיה לולד — שכל קדושתו מכח קדושת אמו — קדושה חמורה משל אמו, מכל מקום זה ודאי לא יתכן שיהיה לולד קדושת הקרבה מה שלא היה לאמו, והסברא צריכה ביאור. וראה שפת אמת].

2. בפשוטו, כוונת הברייתא היא, שהיות וקדושת הולדות באה מכח קדושת דמים, אם כן, אף על הולדות אין אלא קדושת דמים, וקדושת דמים אינה צריכה מום ליפדות, וזה הוא שאמרו בברייתא "שאיין קדושה חלה עליהן". כלומר, קדושת הגוף לא חלה עליהן.

[אך ראה ברבינו גרשום שכתב: ימכרו ואין צריכין מום אותן הולדות להמתין שלא למכורן עד שיפול בהן מום, משום דקא אתו הני מכח קדושה דחוייה. שלא יהא טפל חמור מן העיקר

להקשות כן. אלא עיקר כוונת הגמרא בקושייתה היא: בשלמא שאר הדינים הצרכו, מפני שבקדשים שהוממו לאחר הקדשם הדין שונה, אבל ולדות שנתעברו ונולדו לאחר הפדיון מותרים הם גם בקדשים אלו, וכמבואר בגמרא לקמן טו ב, ואם כן, הרי פשיטא להתיר בקדשים שקדם מום קבוע להקדשם כשנפדו ויצאו לחולין.

17. תוספת ביאור:

הנה בולדות קדשים שהוממו לאחר הקדישן מבואר בהמשך המשנה שהם אסורים, והיינו גם כן כשנתעברו לפני פדיונו ונולדו לאחר פדיונו, כמבואר בגמרא לקמן טו ב, וטעם איסורם אינו מדאורייתא, כי מאחר שנפדית אמו כשהיה במעיה גם הוא פדוי כי עובר ירך אמו, ומשום גזירה אסור, וכמבואר בסוגיא דלקמן לפירוש רש"י שם. והיינו דאמרין כאן, דכל זה הוא דוקא כשנולדו לבהמות שהוממו אחר הקדישן, אבל כשנולדו לבהמות שקדם מומן להקדישן, אין בהם איסור כלל, וכמו שפירש רש"י שם, שמילתא דלא שכיחא היא שיקדיש אדם בעלת מום למזבח, שהרי אסור לעשות כן, ולכן לא גזרו בהם חכמים.

18. כתב רש"י: ומיקרב לא קרבי — ואף שהולדות אינם בעלי מומין — דמכח קדושה דחוייה אתו, דאמם לא הקדשה למזבח. וראה

מדויקת עוד הגמרא מן הברייתא:

טעמא, שלא יהא טפל חמור מן העיקר [משמע, שדוקא משום סברת "לא יהא טפל חמור מן העיקר" אין הולד טעון מום בפדיונו], **אבל מי שהקדיש זכר⁽³⁾ לדמיו** [שימכרנו ויביא בדמיו עולה], הרי הוא **קדוש קדושת הגוף**, ומשום מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת שירדה לו קדושת דמים ירדה לו קדושת הגוף, כיון שראוי הוא לקרבן.⁽⁴⁾

מסייע ליה ברייתא זו לרבא, דאמר: הקדיש זכר לדמים, קדוש קדושת הגוף, כי מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, כיון שראוי הוא לקרבן.

שינונו במשנה: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ... והשוחטן בחוץ פטור:

המקדיש, או השוחט, או הזורק, או המקטיר בעל מום על גבי המזבח הרי זה לוקה.

... כשם שאימן יכול לפדות בכל עת, כך וולדן נפדין אימתי שירצה, אפילו תמימן. וכל לשונו לא משמע כפי שנתבאר. וראה בזה בהמשך הענין בהערות.

3. ראה בתוספות הטעם שנקטה הגמרא "זכר" ולא נקבה.

4. כמבואר טעם זה בגמרא תמורה יט ב. [וראה לשון רש"י שם בד"ה נחתא ליה].

ולכאורה אין הראיה מובנת, שהרי סברת "לא יהא טפל חמור מן העיקר", בפשוטה היא, שאין סיבה שיהיה לולד קדושת הגוף, שהרי כל קדושתו מחמת אמו, והיא אין לה אלא קדושת דמים. ואם כן, היכן מצינו כאן סברת "מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף", והרי אדרבה לא נחתא ליה קדושת הגוף?!?

וצריך לומר, שאילו היתה סברת הברייתא משום שאין סיבה לולד להיות קדוש קדושת הגוף, היתה הברייתא אומרת שדין הולד כאמו, ואילו שלא יהא טפל חמור מן העיקר, משמע, שבאמת היה לנו להחמיר על הולד, אלא שסברת "לא יהא טפל חמור מן העיקר" היא סברא נגדית שלא להחמיר, ואם כן, הרי משמע, שהיה

לנו לומר מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף. וראה חזון איש [בכורות יח טז], שמבואר מדבריו דסברת "לא יהא טפל חמור מן העיקר" היא: כל דלא נחית ליה קדושת הגוף שעה אחת, כי לא היה ראוי לקדושת הגוף, כי הדר מתחזי לקדושת הגוף לא נחית עליה קדושת הגוף, [כלומר, דנים אנו את הולד כהמשך לאמו, והואיל ובאמו שהיא בעלת מום לא שייך שתקדש קדושת הגוף, לכן גם הולד לא נחית ליה קדושת הגוף, וראה מה שתמה מכח ביאור זה על התוספות בתמורה י ב ד"ה כ"ן].

[ויש מן האחרונים שביארו, שבאמת סברת "לא יהא טפל חמור מן העיקר" לא באה לומר שלא נחתא ליה קדושת הגוף, אלא דאם כי נחתא ליה קדושת הגוף, מכל מקום נפדין תמימים משום "לא יהא טפל חמור מן העיקר", וכלשון רבינו גרשום: "כשם שאימן יכול לפדות בכל עת, כך וולדן נפדין אימתי שירצה, אפילו תמימן". וראה עוד בהערה לעיל, שלענין קדושת הקרבה פשיטא לגמרא שאפילו אם קדש הולד קדושת הגוף, מכל מקום כיון שלאמו לא היתה קדושת הקרבה, גם לולד אין קדושת הקרבה.

ולשון רש"י הוא: וקא דייק הש"ס, טעמא

אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע, כי תועבת ה' אלהיך הוא".

זו ששנינו "השוחטן בחוץ פטור", היינו, לפטור את השוחט קדשים אלו – שקדם מומן להקדשן – מחוץ לעזרה מן הכרת, וטעם פטורם משום שאין אלו קדשי מזבח הקדושים קדושת הגוף, אלא קדושת דמים בלבד להם, ואין חייבים עליהם משום "שחוטי חוץ". אבל:

רבי אלעזר מתני [היה שונה במשנתנו] "והשוחטן בחוץ חייב", ומיהו, אין כוונת המשנה לחייבו כרת משום "שחוטי חוץ", שהרי לא קדשו קדושת הגוף, אלא:

ומוקי לה רבי אלעזר למשנתנו, כשהקריב בהמה זו **בבמת יחיד** [כמה שכל אחד ואחד בונה לעצמו, כגון במת מנוח וגדעון ושמואל] בשעת היתר הבמות,⁽⁵⁾ ללמד שחייב משום "שוחט בעל מום" כששוחט בהמה זו בבמת יחיד, ו"חייב" ששנינו היינו מלקות.⁽⁶⁾

דאמר רבי אלעזר: מנין לזוכה בהמה בעלת

שנאמר [ויקרא כב יח]: "איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה. לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. כל אשר בו מום לא תקריבו, כי לא לרצון יהיה לכם.

ואיש כי יקריב זבח שלמים לה', לפלא נדר או לנדבה, בבקר או בצאן, תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו. עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה', ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'.

ושור ושה שרוע וקלוט, נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה. ומעוך ונתוק וכרות לא תקריבו לה', ובארצכם לא תעשו. ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה, כי משחתם בהם מום בס, לא ירצו לכם".

ולמדו חז"ל מפסוקים אלו אזהרה למקדיש, לשוחט, לזורק ולמקטיר קרבן בעל מום.

וכתיב עוד: [דברים יז א]: "לא תזבח לה'

דחוויה].

אך רוב האחרונים לא פירשו כן, אלא קדושת דמים בלבד חלה על הולד.

5. והיכן הותרו, כדאמרין [זבחים קיב ב]: "באו [בני ישראל בכניסתם לארץ] לנוב וגבעון, הותרו הבמות". וקרי ליה "חוץ" משום שאין שם עזרה. **רבינו גרשום.**

6. א. מבואר מכאן: קדשים שקדם מומם להקדישם [בהם עוסקת משנתנו], שאינם קדושים קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד,

דלא בעי מום משום שלא יהא טפל חמור מן העיקר, דמכח בעל מום אתו, הא לא אתו מכח בעל מום, אלא לדידהו מקדיש להו לדמיהן ..., וקצת משמע כפירוש זה, שאם לא כן למה לו לרש"י להזכיר שבאו מכח בעל מום שהוא הסיבה לקדושת דמים, היה לו לומר שבאו מכח קדושת דמים שהיא התוצאה, ובפרט אם נפרש שהקדיש בהדיא לדמים (ראה בזה בהערות על המשנה). ומזה משמע קצת, דהגדר הוא דכאילו יש מום אף לולד, כיון שבא מכח בעל מום. וכעין סכרא זו הובאה בהערות לקמן טו ב בשם הראשית בכורים על רש"י שם בד"ה קדושה

ציבור שהיתה בנוב ובגבעון], (7) דהרי כתיב
 כבר "עורת או שבור לא תקריבו אלה לה",
 תנחו ענין לפסוק זה לרבות במת יחיד,
 שהמקריב שם בעל מום בשעת היתר
 הבמות, עובר בלאו. (8)

מום בבמת יחיד בשעת היתר הבמות,
 שהוא בלא תעשה? שנאמר: "לא תזבח לה"
 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום" —

אם פסוק זה אינו ענין לבמה גדולה [במת

מכל מקום יש איסור לשוחטם משום שוחט
 בעלת מום. וראה עוד ברש"י תמורה ז א ד"ה
 שמא לא שנינו בסה"ד, שאם הקדיש בעל מום
 מעיקרו, והקריבו, לוקה.

אך ראה בכתבי הגרי"ז על הסוגיא בתמורה,
 שצידד לפרש את הסוגיא לדעת התוספות, דבעל
 מום מעיקרו דלא חל עליו קדושה כלל, הוי
 דיקלא בעלמא וליכא האיסור דזורק ומקטיר
 בעל מום, והעיר, דבשיטה מקובצת בהשמטות
 שם אות ד, משמע כן, דזהו הפירוש בגמרא שם.
 וראה חזון איש כאן [בכורות יח כ, סוף ד"ה

י"ד ב], שסוגייתו היא לא כסוגיית הגמרא
 בתמורה, שאינה מחייבת על שחיטת קדשים
 שקדם מומן להקדישן.
 וראה בשיטה מקובצת כאן בשם תוספות
 חיצוניות, שהקשה, על מה שמביאה הגמרא
 מדרכי אלעזר למשנתנו: מאי קא מייתי, אימא
 דהני מילי היכא שקדם הקדישן למומן, אבל
 היכא דקדם מומן להקדישן, דדיקלא בעלמא
 הוא [כלומר, שאין בו אלא קדושת דמים
 כקדושת דקל], מנא לן דמחייב! [וראה שפת
 אמת שהקשה מעצמו כעין זה].

יש לומר, דמצניו המקדיש בעלי מומין עובר
 משום "בל תקדישו" ומשום "בל תזרק", אלמא,
 לא אמרינן דהוה חולין בעלמא, דלחולין לא לקי
 (על הקדשים) [יש מגיהים: על הקדישם], דכך
 גזירת הכתוב דהקדש חל עליהם, דאיכא קרא
 בפרק קמא דתמורה [ה ב] "ולגדר לא ירצה",
 ארצויי לא מרצי הא מיקדש קדשי, ואם הוא
 מקריב בעלי מומין לוקה משום חמש שמות,
 ואשמועינן רבי אלעזר דהוא הדין מקריב בעלי

7. רש"י. והוא הדין הבמה שהיתה בגלגל. [ולא
 מצאנו במפרשים מי שיבאר למה נזכרה כאן
 במה גדולה, ולמה נזכר דוקא הפסוק "עורת או
 שבור", ואולי דרשה היא בשום מקום לרבות
 במה גדולה].

8. בשפת אמת תמה על הרמב"ם שהשמיט את
 דינו של רבי אלעזר דבבמת יחיד עובר בלא
 תעשה. ונראה מדבריו, שהמקריב בבמת יחיד

ומקשינן: מנין שכתוב זה בא להוסיף איסור בבמת יחיד, והרי אימא לעולם כתוב זה מיירי בבמה גדולה, (9) ואם אינו ענין לשאר קדשים, תנהו ענין לבכור. והצרכנו לאסור בכור בעל מום, כי סלקא דעתך אמינא:

הואיל וקדוש הבכור ליאסר בגיזה ועבודה (10) אף כשהוא בעל מום [וכמבואר במשנתנו "חוץ מן הבכור ומן המעשר"] מעיקרו, אם כן, ליקרב נמי כשהוא בעל מום —

קא משמע לן הכתוב המיותר, דלא. ואם כן, מנין שלרבות במת יחיד בא הכתוב?!?

אמרי בני הישיבה לתרין: אינו צריך לרבות בכור בעל מום, שהרי בכור בהדיא כתיב ביה איסור בבעל מום, שהרי הוא אומר בפרשת בכור [דברים טו]: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך".

ואכתי מקשינן: מנין שבא הכתוב "לא תזבח" ללמד על השוחט בעל מום בבמת יחיד? והרי אימא: תנהו ענין לתמורת קדשים לאסור שחיטתה והקרבתה כשהיא

ומקשינן: מנין שכתוב זה בא להוסיף איסור בבמת יחיד, והרי אימא לעולם כתוב זה מיירי בבמה גדולה, (9) ואם אינו ענין לשאר קדשים, תנהו ענין לבכור. והצרכנו לאסור בכור בעל מום, כי סלקא דעתך אמינא:

הואיל וקדוש הבכור ליאסר בגיזה ועבודה (10) אף כשהוא בעל מום [וכמבואר במשנתנו "חוץ מן הבכור ומן המעשר"] מעיקרו, אם כן, ליקרב נמי כשהוא בעל מום —

קא משמע לן הכתוב המיותר, דלא. ואם כן, מנין שלרבות במת יחיד בא הכתוב?!?

אמרי בני הישיבה לתרין: אינו צריך לרבות בכור בעל מום, שהרי בכור בהדיא כתיב ביה איסור בבעל מום, שהרי הוא אומר בפרשת בכור [דברים טו]: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך".

ואכתי מקשינן: ואימא לא בא הכתוב לרבות במת יחיד, אלא: אם אינו ענין לשאר קדשים, תנהו ענין למעשר בהמה —

ועבודה הוא איסור מסוים לקדשי הגוף, אבל בקדושת דמים אין איסור גיזה ועבודה אלא איסור הנאה, ושני ענינים הם כמבואר בהערות בעמוד א, ועיקר כוונת הגמרא הלוא היא, דבבכור ומעשר חל קדושת הגוף על בעל מום מעיקרו, והיות ואינו קדוש ליקרב, לכן נקט רש"י איסור גיזה ועבודה שהוא מסוים לקדושת הגוף.

11. על פי רש"י בחומש.

אפילו שלא בשעת היתר הבמות עובר בלא תעשה, שאם לא כן הרי אין מקום להרמב"ם להביא דין זה שכבר אינו נוהג ולא ינהג. ואילו בגמרא מבואר "מנין לזובח ... בשעת היתר הבמות".

9. כן פירש רש"י. [וצריך ביאור למה פירש כן, ולא על משכן ומקדש].

10. כן פירש רש"י. ובביאור דבריו שנקט איסור גיזה ועבודה, יש לפרש משום שאיסור גיזה

בעלת מום. והוצרך כתוב ללמדנו כן, משום **דסלקא דעתך אמינא**:

הואיל וקדושה התמורה קדושת הגוף אף **כשהיא בעלת מום**, דהרי **כתיב** [ויקרא כז]: "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע [תם כבעל מום] או רע בטוב, ואם המר ימיר בהמה בבהמה [ובכלל זה טוב ברע] והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", הרי שאף הרע מתקדש על ידי תמורה, ואם כן, **קריבה נמי כשהיא בעלת מום, קא משמע לן** "לא תזבח" **דלא יקריבנה בעלת מום!**

ומשינינן: לא הוצרך מקרא מיוחד לאסור תמורה בעלת מום, שהרי כבר **אמר קרא** "והיה הוא ותמורתו", מקיש תמורתו לו [לבהמה שהומרה], **מה הוא כשהוא בעל מום לא נשחט ונקרב, אף תמורתו בעל מום לא**. ובהכרח לרבות במת יחיד בא הכתוב **ד"לא תזבח"**.

מתקיף לה רבי זירא למה שנתבאר, ש"לא תזבח" בא לרבות שוחט בבמת יחיד:

והרי **אימא**, **תנהו ענין לקרא ד"לא תזבח" לולדות בעלי מומין של קדשים תמימים**, (12) והוצרך הכתוב ללמדנו כן, משום **דסלקא דעתך אמינא**, הואיל וקדושים הולדות קדושת הגוף אפילו **כשהם בעלי מומין**

בשעה שנתקדשו **אגב אמנן** שהיא קדושה קדושת הגוף, ואם כן, **כשהם בעלי מומין נמי קרבי**, לפיכך **קא משמע לן** הכתוב דלא קרבי. ומנין שבא הכתוב לרבות במת יחיד?!

אמר תירץ רבא: **כבר פסקה לדין ולדות קדשים תנא דבי רבי ישמעאל**. כלומר, כבר למדנו מדבריהם מקור אחר לולדות קדשים שהם אסורים בשחיטה והקרבה במומם.

דתנא דבי רבי ישמעאל: כתיב [דברים יב כו]: "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'", ופירש תנא דבי רבי ישמעאל:

"רק קדשיך" — אלו התמורות.

"אשר יהיו לך" — אלו הולדות.

ואם כן, (13) הרי סמך להם הכתוב "ונדריך", **חקישן הכתוב לנדר: מה נדר בעל מום — לא, אף הני נמי בעל מום לא**. ואם כן, בהכרח שבא הכתוב לרבות איסור לשחוט ולהקריב בעל מום בבמת יחיד בשעת היתר הבמות.

שינונו במשנה: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. ואין עושין תמורה:

הרי שאמם קדושה קדושת הגוף. ולפי זה לא בא רש"י למעט אלא קדשים שהקדשו בעלי מומין.

13. נתבאר על פי התוספות, שהיקש זה אינו מדברי תנא דבי רבי ישמעאל, אלא מדברי רבא הוא.

12. נתבאר על פי רש"י. וכנראה פירש כן, משום שאם היתה אמם בעלת מום ולא קדשה ליקרב, אם כן, אף הולד לא יקרב, דמכח קדושה דחוויה אתי, דאמו לא הקדשה למזבח, וכמו שכתב רש"י בעמוד א בד"ה הא. וגם בגמרא כאן מבואר שהן קדושים קדושת הגוף אגב אמנן,

ושנינו במסכת תמורה לב א: אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית ... ואם מתו ייקברו. רבי שמעון אומר: קדשי בדק הבית אם מתו ייפדו.

ונחלקו שם בביאור מחלוקתם רבי יוחנן וריש לקיש:

דעת רבי יוחנן: לרבנן אחד קדשי מזבח [שנפל בהם מום] ואחד קדשי בדק הבית בכלל העמדה והערכה, "ואם מתו יקברו" עולה הן על קדשי מזבח והן על קדשי בדק הבית, שהם צריכים העמדה והערכה, ולכן אם מתו – שאינם בני העמדה והערכה – ייקברו. ולרבי שמעון: קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה, ואילו קדשי בדק הבית אינם צריכים העמדה והערכה, וכמו שמשמע לשונו של רבי שמעון, שאין דבריו אמורים אלא בקדשי בדק הבית. ובקדשים שקדם מומן להקדישן לכולי עלמא אין צריך העמדה והערכה.

דעת ריש לקיש: לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה, ואילו קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה, [ומה ששנינו "ואם מתו ייקברו" לא קאי אלא על קדשי בדק הבית]. ולרבי שמעון קדשי מזבח בכלל, וקדשי בדק הבית אינם צריכים העמדה

שואלת הגמרא: מאי טעמא? (14)

ומפרשת: דאמר קרא [ויקרא כז ט]: "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש. לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב [תם] ברע [בעל מום] או רע בטוב, ואם המר ימיר בהמה בבהמה, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". ולמה היה צריך הכתוב לומר שלא יחליף טוב ברע, והרי:

השתא "רע בטוב" אמרת [אמר הכתוב] שלא ימירנו, "טוב ברע" מיבעיא שלא ימירנו!?

אלא, בא הכתוב ללמד: טוב מעיקרו שהקדש תמים ואחר כך הומם ונעשה רע – עושה תמורה [וכמאמר הכתוב "רע בטוב"], (15) אבל רע מעיקרו שקדם מומו להקדישו וכנידון משנתנו – אין עושה תמורה.

שנינו במשנה: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ... ואם מתו יפדו:

כתיב [ויקרא כז יא]: "ואם כל בהמה טמאה [כלומר, בעלת מום] אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', והעמיד את הבהמה לפני הכהן. והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע, כערכך הכהן כן יהיה".

14. אותו רע בטוב, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", ומשום הכי בעי "מאי טעמא".

15. לשון רש"י: טוב מעיקרו, בשנתפס בקדושה כשהוא תמים עושה תמורה אף על פי שהומם, כדכתיב "או רע בטוב", דמשמע: רע של קודש בטוב של חולין, דרע של קודש עושה תמורה.

14. בשיטה מקובצת בשם תוספות חיצונית נתקשה, כיון שאין קדושים קדושת מזבח הרי פשיטא שאין עושים תמורה [ראה דבריהם שהאריכו יותר]!?

ותירצו: כיון דהקדיש דמיו למזבח שפיר הוי קדושת הגוף לעשות תמורה, כמו בעלי מומין [שהוממו לאחר הקדשם] שעושים תמורה [כמפורש במשנה, ומבואר בכתוב "לא ימיר

נפדים בלי העמדה והערכה. והיינו ששנינו במשנתנו בקדשים שקדם מום קבוע להקדישם שאם מתו – ייפדו.

מאי טעמא דרבי שמעון הסובר שקדשי בדק הבית וקדשים שהוממו קודם הקדשם אינם טעונים העמדה והערכה?

משום **דאמר קרא**: "והעריך הכהן אותה". "אותה" למעוטי בעל מום מעיקרא, ולמעוטי קדשי בדק הבית. (17)

אבל חכמים אומרים: קדשים שקדם מום קבוע להקדישן **אם מתו** – יקברו, ומשום שאינם בני העמדה והערכה.

מאן חכמים, מי הם החכמים הסוברים בקדשים שקדם מומן להקדישם שהם טעונים העמדה והערכה? **תנא דבי לוי הוא!** (18)

דתנא דבי לוי: **הכל** – בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית – **היו בכלל העמדה והערכה, ואפילו בעל מום מעיקרו.** ולשיטתו, אם מתו – יקברו.

והערכה. ובקדשים שקדם מומן להקדישן לכולי עלמא אין צריך העמדה והערכה.

ובהמשך הסוגיא מתבאר, כדעת מי סובר רב בעל המימרא שלפנינו.

אמר רב יהודה אמר רב: זו ששנינו במשנתנו בקדשים שקדם מומן להקדישן שהם נפדים אפילו לאחר מיתה, **דברי רבי שמעון היא, דאמר: קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, אבל קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, ונפדים הם אפילו מתים שלא יתכן להעמידם לפני הכהן.**

דתנן במסכת תמורה [לב א]: רבי שמעון אומר: קדשי בדק הבית אם מתו יפדו –

ומדאמר רבי שמעון שקדשי בדק הבית ייפדו בלי העמדה והערכה, למדנו שהכתוב מדבר בקדשי מזבח בעלי מומין, ומצריכם העמדה והערכה, ומכל מקום **מורה רבי שמעון בבעל מום מעיקרו שנפדה** אפילו מת ואף על פי שקדשי מזבח הוא, (16) ומשום שדין בעל מום מעיקרו כיון שאינו קדוש אלא קדושת דמים כקדשי בדק הבית שהם

רש"י בתמורה ג ב לפרש את מימרתו של רב כאן [המובאת שם]: והאי בעל מום מעיקרו כקדשי בדק הבית חשיב ליה.

אך תוספות כתבו כאן כפשטות לשון הגמרא, דזה הוא מיעוט מסוים על בעל מום מעיקרו, וביארו דקדשי בדק הבית נלמדים מפסוק אחר בסוף תמורה. וכבר תמהו אחרונים [ראה אהל משה] על דבריהם, דשם מפורש לא כן.

18. מסתבר, שכל זה הוא מדברי רב יהודה בשם רב. כי אם הגמרא היא שמפרשת כן את דבריו,

16. נתבאר על פי דברי רש"י. וצריך לפרש בדבריו דקדשי מזבח לאו דוקא, שהרי בעל מום מעיקרו אינו קדשי מזבח, וכל שכן למפרשים במשנתנו – ראה הערות על המשנה – שמעיקרא הקדישם לדמיהם. וכוונתו לקדשים העומדים למזבח הם או דמיהם. ואולם התוספות מתקשים בלשון "ומורה" – למי מורה הוא, ראה שם.

17. כך היא בהכרח כוונת הגמרא, וכאשר מבואר בסוף תמורה בשם רב עצמו שעיקר דינו של רבי שמעון נלמד מפסוק זה. וכאשר כתב

בתמורה, מודים לו בקדשים שקדם מומן להקדישם שאינם צריכים העמדה והערכה?!?

אמרי בני הישיבה לתרץ: לעולם מה ששנינו ברישא בקדשים שקדם מומן להקדישם שאינם צריכים העמדה והערכה, אף דברי חכמים — החולקים על רבי שמעון בתמורה — הם. ומה שייחס רב דין זה לרבי שמעון בלבד, הכרח אחר היה לו לפרש את משנתנו רק לשיטתו. **כי רב כרבי שמעון בן לקיש סבירא ליה, דאמר במסכת תמורה: לרבנן — בני מחלוקתו של רבי שמעון — קדשי בדיק הבית היו בכלל העמדה והערכה, ואילו קדשי מזבח שהוממו אחר שנתקדשו לא היו בכלל העמדה והערכה.** ואם כן, לא מיתוקמא מתניתין כרבנן, דהא קתני סיפא דמשנתנו בקדשי מזבח שקדם הקדישן למומן: **ואם מתו יקברו, ומשום שצריכים הם העמדה והערכה.** ואי אפשר להעמיד הסיפא כחכמים דרבי שמעון, אלא כרבי שמעון בלבד, ובהכרח שמשנתנו רבי שמעון היא.

ומקשינן על ההוכחה מן הסיפא שמבואר בה שאין פודין את הקדשים שהוממו לאחר הקדישם — שמשנתנו דלא כחכמים ברי הפלוגתא של רבי שמעון:

וכן תנא דבי לוי במתניתיה [וכך שנה לוי בברייתא שלו]: **אפילו היה שאינה קריבה למזבח, ואפילו עוף שאין המום פוסל בו, ופדייתו היא משום שמתחילה הקדש כדי לימכר לצורך מזבח או לבדק הבית, כל אלו נפדים בלי העמדה והערכה.**⁽¹⁹⁾

ומקשינן לדעת תנא דבי לוי: **והכתיב "אותה" דמשמע מיעוט, ומה בא "אותה" למעט, כיון שהכל צריכים העמדה והערכה.**

ומסקנת הגמרא: **אכן "אותה" — לתנא דבי לוי קשיא.**

ומקשינן: מדאמרינן⁽²⁰⁾ שהחכמים החולקים על דין משנתנו היינו תנא דבי לוי, משמע, **אבל רבנן** [במשנה בתמורה לב א] **דפליגי עליה דרבי שמעון** בדין העמדה והערכה, מאי הם סוברים בקדשים שקדם מומן להקדישן?! **הכי נמי דאם מתו ייפדו** [אף הם מודים שאם מתו ייפדו], ולפיכך לא מוקמינן למשנתנו כמותם?! **אי הכי:**

למה אמר רב יהודה בשם רב שזו דברי רבי שמעון? והרי "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו" מיבעיא ליה למימר, כיון שאף חכמים שנחלקו על רבי שמעון במשנה

בדיק הבית צריכים העמדה והערכה ואילו בעל מום מעיקרו אינו צריך].

20. כבר נתבאר בהערה לעיל, שמסתבר לפרש שרב עצמו הוא שאמר כן.

21. וכאשר כן היא דעת רבי יוחנן וריש לקיש, כמובא בהקדמה.

איך מדייקת הגמרא מזה שהחכמים במשנה בתמורה אינם חולקים על זה, ומקשה על לשונו של רב, והרי שמא באמת היתה כוונתו לחכמים אשר במשנה בתמורה.

19. כן נראה לכאורה כוונת הגמרא. [ויש לעיין: הרי בזה עדיין לא למדנו שבעל מום מעיקרו נפדה, כי שמא הקדישם לבדק הבית, וכדעת חכמים בני פלוגתתו של רבי שמעון, שקדשי